

1. Закон України “Про колективне сільськогосподарське підприємство” // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 20. – Ст. 570; Закон України “Про селянське (фермерське) господарство” // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 14. – Ст. 387; Закон України “Про форми власності на землю” // Відомості Верховної Ради. – 1992. – № 18. – Ст. 225; Земельний Кодекс України від 5 травня 1993 р. № 561. – XII. – К. : Україна, 1993. – 26 с.
2. Андрійчук В. Г. Сучасна аграрна політика: проблемні аспекти / В. Г. Андрійчук, М. В. Зубець, В. В. Юрчишин. – К. : Аграрна наука, 2005. – 140 с.
3. Бойко О. Д. Нариси з новітньої історії України (1985–1991 рр.) / О. Д. Бойко. – К. : Кондор, 2004. – 375 с.
4. Будзяк В. М. Земельна реформа і її соціально-економічні наслідки / В. М. Будзяк // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – Івано-Франківськ, 2005. – С. 139–142.
5. Долішній М. І. Карпатський регіон: стан, проблеми та стратегія соціально-економічного розвитку / М. І. Долішній, В. С. Кравців // Уряду України, Президенту, законодавчій, виконавчій владі. Аналітичні розробки, пропозиції наукових та практичних працівників / кер. авт. кол. А. І. Комарова. – К., 1995. – Т. 2. – С. 52–58.
6. Лендел М. А. Аграрне виробництво в Карпатському регіоні: сучасний стан, тенденції, перспективи розвитку / М. А. Лендел. – Ужгород : Карпати, 2006. – 216 с.
7. Розвиток сільських територій України. – К. : ІВЦ Держкомстату України, 2006. – 740 с.
8. Статистичний щорічник України за 2005 р. – К. : Консультант, 2006. – 576 с.
9. Хорошун Б. І. Продовольча політика в Україні в 20–30-х рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора іст. наук / Б. І. Хорошун. – К., 1999. – 33 с.
10. Щурик М. В. Оптимізація землеволодіння та землекористування як напрям відтворення земельних ресурсів Карпатського макрорегіону / М. В. Щурик // Регіональна економіка. – 2007. – № 1. – С. 161–168.

В статтє определены и обоснованы направления и особенности осуществления аграрной реформы в областях Украинских Карпат. Отмечено также, что за период независимости в Украине накоплен определенный отечественный опыт реформирования земельных и аграрных отношений, а реформа дала реальные экономические и социальные результаты. Однако с переходом к рынку произошло значительное сокращение государственной поддержки сельскохозяйственных товаропроизводителей. Поэтому вектор государственной поддержки производства продовольствия как одной из составляющих новейшей аграрной политики должен быть изменен с ориентацией на поддержку частного агропроизводителя.

Ключевые слова: аграрная реформа, рынок, товаропроизводитель, исторические этапы.

The article defines and substantiates the trends and special features of agrarian reform in the areas of the Ukrainian Carpathians. Also stated that during the independence period Ukraine accumulated some experience in land reforming and agriculture policy. Reform gave real economic and social results. However, a significant reduction in state support of agricultural manufacturers took place in the transition period. Therefore, the vector of state support for food production as one of the components of modern agricultural policy must be changed with orientation to support the private agricultural manufacturers.

Key words: agrarian reform, market, manufacturers, historical stages.

УДК 94 (477.54)

ББК 63.3 (477)

Тетяна Арзуманова

РОСІЙСЬКЕ ПИТАННЯ В ГРОМАДСЬКОМУ ЖИТТІ ХАРКОВА НАПРИКІНЦІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ ст.

Стаття присвячена вивченню питання становища росіян та розвитку російської мови і культури в Харкові на початку 2000-х рр. Розглянуто регіональну Програму розвитку російської мови і культури, особливості її реалізації в місті. Зроблено висновок про стійкі позиції російської мови і культури в регіоні та підтримку місцевою владою їх розвитку.

Ключові слова: Російський рух, національна меншина, росіяни, національне товариство.

Проголошення незалежності України й початок розбудови української держави актуалізував питання виділення росіян у категорію національної меншини й питання

розвитку російської мови та культури як культури цієї меншини. Однак особливістю історичного розвитку України є міцні позиції російської культури в українському суспільстві, особливо на сході та півдні країни. Харків – місто, зародження й розвиток якого відбувалися під впливом як української, так і російської культур. Тому особливістю Харкова є відсутність чіткої етнічної самоідентифікації населення цього регіону. Тут проблема визначення національності громадян не набула такої актуальності, як у містах на заході нашої держави. Російське питання в регіоні має більш політичне забарвлення, яке використовується в політичних передвиборчих перегонах, а для пересічних громадян не відіграє значної ролі.

Зауважимо, що спеціальних досліджень, присвячених цій темі, в сучасній українській історіографії не існує. Однак ряд дослідників у своїх працях характеризує певні аспекти проблеми. У правовому ракурсі російське питання на Харківщині розглянуто в дослідженнях В.Алексєєва [1], з точки зору політології – у працях Л.Лойко [4].

У пропонованій статті маємо намір розглянути розвиток “російського питання” в Харкові, дослідити, яке місце посідає Харків у розвитку російської мови і культури, простежити заходи місцевої влади, спрямовані на розвиток російської мови і культури в регіоні.

Згідно з переписом 2001 р., у Харкові мешкало 34,25% етнічних росіян, по Харківській області цей показник склав 25,6%. Водночас понад 65% харків’ян і мешканців області вважають російську мову рідною (мовою спілкування), а 91,5% вільно нею володіють [6].

В умовах українізації місцева влада Харкова зайняла позицію збереження статусу російської мови і культури в регіоні. Ці кроки неоднозначно сприймаються громадою, оскільки ініціатива захисту російської культури виходить від представників органів державної влади, лідерів національно-культурних товариств, співробітників Генерального консульства Російської Федерації у Харкові, а не від пересічних харків’ян – етнічних росіян або російськомовних українців.

Особливість національного питання в громадському житті Харкова полягає в тому, що мешканці міста підтримують ідеї тісного співробітництва з Росією в економічній, політичній та освітньо-культурній сферах. Наприклад, у грудні 2001 р. Харків став місцем зустрічі Президента України Л.Кучми та Президента Російської Федерації В.Путіна, які взяли участь в економічному конгресі ділових кіл двох держав. Слід зазначити, що вулиці міста були прикрашені транспарантами: “Приветствуем Владимира Владимировича Путина на Харьковской земле” і “За русский язык, единство и достойную жизнь”. Опитування соціологів засвідчили, що харків’яни вітали приїзд В.Путіна, поклали значні надії на покращення відносин між двома країнами [11].

За збереження статусу російської мови в регіоні харків’яни голосували двічі на референдумах: 80% у 1992 р. і 83% – у 2000 р. У квітні 2005 р. у Харкові розпочалася всеукраїнська акція збору підписів на підтримку надання російській мові статусу державної. Ініціатором акції виступила партія “Союз”, яка в березні цього року внесла в парламент законопроект про визнання російської мови другою державною в Україні.

Збір підписів розпочався в Харкові на площі Конституції мітингом, у якому взяло участь понад 1 000 харків’ян. Мітингуючі вимагали проведення референдуму з питання визнання російської мови державною. У виступах лунала думка, що мовне питання повинні вирішувати самі громадяни [10, с.52].

Харківська обласна рада у квітні 2006 р. прийняла рішення про внесення до порядку денного на наступній сесії питання про надання російській мові статусу регіональної. Відповідну пропозицію було внесено депутатською фракцією Партії регіонів. За цю пропозицію проголосувало 109 депутатів облради, проти – 4, утримався – 1 [13].

На сесії 6 березня 2006 р. депутати Харківської міської ради прийняли рішення про надання російській мові статусу регіональної. Аналогічні рішення були прийняті

Луганською обласною радою, Севастопольською міською радою, а також владою Дніпропетровська, Донецька, Запоріжжя.

Водночас президент В.Ющенко заявив про намір звернутися в прокуратуру, щоб та опротестувала рішення Луганської обласної ради й Севастопольської міської ради про надання російській мові статусу регіональної. 12 травня 2006 р. прокурор Харкова В.Суходубов опротестував рішення Харківської міської ради й запропонував скасувати рішення про надання російській мові статусу регіональної. Депутати впродовж 10 днів мали розглянути цей протест. На цей час дія рішення була призупинена [13].

В інтерв'ю інформаційному серверу Партії регіонів Є.Кушнар'ов, який очолював політраду партії, зазначив, що в такій делікатній сфері, як мовна, потрібно максимум такту, послідовності, обережності. Він, зокрема, зазначив, що, якщо ми хочемо, щоб українська мова через певний час сприймалася всіма громадянами України як рідна, ми не повинні боротися з російською мовою, а забезпечувати державний протекціонізм українській мові. Ми повинні створити умови, за яких люди будуть із задоволенням вивчати й використовувати українську мову, а не вважати, що цю проблему можна вирішити одномоментно декретами Кабінету Міністрів або указами Президента. Така бездумна й агресивна політика влади, наступ на права російськомовних громадян може призвести до радикалізації настроїв на сході та півдні України [5, с.44].

Після рішення Харківської міської ради про надання російській мові статусу регіональної аналогічне рішення було прийнято депутатами Харківської обласної ради. Харківська обласна рада надала російській мові статус регіональної в області. Таке рішення було прийняте 3 червня 2006 р. на засіданні сесії облради. “За” проголосувало 107 депутатів, “проти” – 25 [7].

Прихильники цього рішення мотивували свою позицію тим, що російська мова є найбільш уживаною в Харківській області. Так, за даними останнього перепису населення, близько 44% жителів регіону вважають її рідною, а 83% – вільно нею володіють. У своїх виступах усі депутати заявляли, що спираються на Конституцію, закони України та Європейську хартію регіональних мов і мов меншин. Депутати від БЮТ та “Нашої України” не голосували за це питання.

Депутати також проголосували за необхідність звернення до Верховної Ради із проханням про імплементацію Хартії регіональних мов або мов меншин у широкому обсязі. На підтримку рішень депутатів була організована акція прибічників Партії регіонів, а також прихильників державності української мови. Загальна кількість учасників акції з обох сторін становила понад 20 тисяч осіб [12].

Харківська обласна рада виграла два суди (Київський районний суд у Харкові та Печерський районний суд у Києві) щодо визнання законності даного рішення й приступила до розробки Програми розвитку російської мови в регіоні, і 5 липня 2007 р. вона була прийнята.

Незважаючи на особливий статус російської мови на Харківщині та підтримку владою її розвитку, В.Алексеев, депутат Харківської обласної ради, аналізуючи ситуацію в Харкові в 2007 р., указував на ряд обмежень конституційних гарантій громадян у сфері використання російської мови, зокрема на непропорційне співвідношення між російськомовними громадянами та російськомовними школами, обмеження вживання російської мови в громадському житті. Він також зазначав, що російську мову визнали рідною 65,9% харків'ян, а кількість російськомовних шкіл в обласному центрі складає лише 27,8% (51 із 180). Не забезпечуються права російськомовного населення під час отримання послуг у медичній та юридичній сферах, на транспорті. Практично всі вивіски в установах і закладах Харкова та інших міст Харківської області – тільки українською мовою. Усе це свідчить про недотримання вимог Конституції України, норм Законів України “Про мови в Українській РСР”, “Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин” [1, с.74].

Фінансування цієї програми передбачено в обсязі 400 тис. гривень на рік. Більшість коштів спрямовується на культурологічні заходи, підготовку й підвищення кваліфікації вчителів російської мови та літератури, проведення олімпіад з російської мови й літератури серед школярів і студентів. Програма розвитку російської мови передбачає створення умов для реалізації конституційних гарантій для вільного використання російської мови й культури в Харкові, виконання норм законів України та обов'язків України перед Радою Європи. Положення програми передбачають формування мережі дошкільних і шкільних закладів з урахуванням потреб населення щодо мови навчання, забезпечення навчальних закладів науково-методичною й художньою літературою згідно з мовними потребами педагогів та учнів, реалізацію культурних обмінів у рамках співробітництва із суб'єктами Російської Федерації, пропаганду досягнень російської культури [8].

У червні 2008 р. у рамках реалізації Програми розвитку російської мови в Харківській області на 2007–2012 рр. відбулася Міжнародна науково-практична конференція “Харків – столиця російської культури в Україні”. Метою конференції стало вирішення питання оцінки розвитку етнокультурної сфери України та розробки заходів забезпечення миру й злагоди в суспільстві на основі європейських правових норм. Учасники конференції (представники наукової та культурної громадськості Росії і України) визнали існування певних проблем і порушення культурно-мовних потреб росіян і російськомовних харків'ян, зауважили що “перекоси” в національному питанні дуже небезпечні для збереження міжнаціонального миру, злагоди в суспільстві. У резолюції конференції було зазначено, що обов'язковою умовою безконфліктного розвитку громадсько-політичної ситуації в Україні є виконання всіх законодавчих актів, спрямованих на захист прав національних меншин [9].

Уже традицією стало проведення в Харкові тижнів російської мови та культури. Рішення про проведення Тижня російської мови та культури в 2008 р. було прийнято 22 жовтня 2008 р. на сесії Харківської обласної ради з ініціативи фракції Партії регіонів, у рамках реалізації Програми розвитку та використання російської мови в Харківській області на 2007–2012 рр. Організаторами заходу виступили Харківська обласна рада, Харківська облдержадміністрація, Харківське відділення Союзу письменників Росії, Харківський національний університет ім. В.Н.Каразіна, Національний технічний університет “ХПІ”, Харківський гуманітарний університет “Народна українська академія”, Харківський обласний науково-методичний інститут безперервної освіти.

Офіційне відкриття Тижня відбулося 17 грудня 2008 р. у Малому залі Харківського академічного театру опери та балету. На церемонії відкриття народний депутат від Партії регіонів Д.Шенцев акцентував увагу на скороченні сфер використання російської мови в українському суспільстві (забороні мовлення російських телеканалів, перехід усіх навчальних закладів на українську мову навчання, дублювання українською мовою іноземних фільмів в українському прокаті).

На необхідність підтримки розвитку російської мови звернули увагу у виступах заступник голови Білгородської обласної думи О.Склярів, консул Російської федерації В.Філіп. На церемонії відкриття були нагороджені переможці конкурсу з російської мови, культури, історії серед учнів 10–11 класів, у якому взяло участь понад 40 школярів області. Учні отримали грошові премії та дипломи Консульства Російської Федерації в Харкові. У рамках Тижня російської мови в місті та області були проведені семінари, конференції й круглі столи. Зокрема, відбулося засідання міждепутатської робочої групи Харківської обласної ради та Білгородської обласної думи. У Харківському національному університеті ім. В.Н.Каразіна пройшла Міжнародна науково-практична конференція “Літературний простір – шлях до миру, єдності, співробітництва між слов'янськими народами” і круглий стіл “Роль літератури, мистецтва та гуманітарних наук у формуванні загальнослов'янських цінностей”, а в Національному техніч-

ному університеті “ХП” відбулася міжнародна науково-практична конференція “Переяславська Рада, її історичне значення та роль у формуванні Східнослов’янської цивілізації” [14].

До проведення російського тижня насамперед були залучені політики, державні службовці, науковці, студентство. На високому рівні заходи тижня були висвітлені в засобах масової інформації. Організатори висловлювали сподівання, що проведення “російських тижнів” буде в майбутньому проводитися не тільки на регіональному рівні, а і в масштабі всієї України, і все більше представників громадськості буде залучено до вирішення поставлених питань.

Тиждень російської мови і культури в 2009 р. (9–11 грудня) у Харкові був приурочений до 355-ї річниці Переяславської Ради. У рамках програми було проведено регіональний форум “Русский язык вне России как родной”, конференції, присвячені розвитку російської мови в Україні та гармонізації міжетнічних відносин у багатонаціональному суспільстві. Під час роботи конференцій було оголошено результати соціологічних досліджень, що проводилися напередодні в рамках програми Харківської обласної ради з розвитку російської мови і культури. Так, у регіоні спілкуються російською мовою вдома 76,7% студентів вищих навчальних закладів і 82,3% школярів; із друзями – 86,9% та 91,7%; читають краще російською мовою – 61,4% і 66,2%; краще володіють російською мовою – 74,4% і 83,1% відповідно. 53,3% школярів та 56,4% студентів заявили про бажання отримувати вищу освіту російською мовою. Учасники конференції в заключній резолюції засудили порушення органами державної влади норм Конституції України, які, на їх думку, мали місце в Україні у сфері освіти національних меншин [14].

Окрім заходів регіональної Програми розвитку російської мови в Харківській області на 2007–2012 рр., значно сприяють розвитку мови і культури заходи, що здійснюються рядом громадських об’єднань Російської Федерації. Наприклад, російський фонд “Русский мир”, метою діяльності якого є піднесення статусу російської мови і культури за кордоном, виступив ініціатором відкриття в Харкові Російського центру (17 червня 2009 р.) на базі наукової бібліотеки Народної української академії [3].

Співробітники російських центрів заявляють про таку мету своєї діяльності, як сприяння розвитку російської громади (“русского мира”) – спільноти людей різних національностей і релігій (громадян Росії, співвітчизників за кордоном, представників еміграції, іноземних громадян, які виявляють щире зацікавлення Росією) на принципах відкритості, публічності й толерантності.

Насамперед, російські центри за кордоном є ресурсними центрами навчально-методичної та наукової інформації, а також творчим і комунікативним майданчиком для організації наукових конференцій, семінарів, дискусій, круглих столів, проведення творчих заходів.

У бібліотеці представлені новітні видання провідних російських видавництв: художня література, навчальна і методична література з історії, філософії, психології, економіки, культурології, права, словники, енциклопедії, література для дітей. Поряд із традиційними друкованими виданнями в бібліотеці представлені й аудіокниги. Значний обсяг матеріалу зорієнтований на викладачів російської мови та літератури: навчальні програми з російської мови для різних рівнів володіння мовою, програми для самостійного навчання. У центрах представлена колекція сучасних російських фільмів і класика радянського кінематографа. Відвідувачам центру надається безкоштовний доступ до електронних баз російських ЗМІ, текстів енциклопедій, словників та довідників.

Значну роль у житті міста відіграють російські національні товариства: “Русское содружество”, Харківське товариство викладачів російської мови і літератури, Російське національно-культурне товариство (на чолі з М.Годуновим) та інші. Так, наприклад, ці товариства у квітні – травні 2008 р. провели IV олімпіаду з російської мови та

літератури (взяло участь 126 учнів 7–11 класів харківських шкіл). У травні 2009 р. було організовано IX Міжнародний дитячий фестиваль – конкурс класичної та сучасної музики “Ландыш”, присвячений Дню перемоги. У конкурсі взяло участь 350 учасників із 33 міст України, Росії, Білорусі, Молдови [2].

Особливо сприяє збереженню російської культури в Харківській області Українська православна церква Московського патріархату. 27 травня 1992 р. у Харкові відбувся Архієрейський Собор Української православної церкви Московського патріархату, на якому було обрано нового митрополита Київського і всієї України Володимира (Сабодана) [15, с.29]. Рішення Собору в Харкові призвели до протистояння в Україні між віруючими – прихильниками двох митрополій, захоплення церков, храмів. 2006 року у Харкові діяло 15 общин Київського патріархату, які обслуговувало 7 священників. Служби відбувалися в трьох храмах: Святого Іоана Богослова (вул. Котлова, 105-а), ікони Божої Матері (вул. Немишлянська, 70-а), Введенському храмі (місто Мерефа Харківської області).

Таким чином, у Харкові зберігаються стійкі позиції російської мови і культури й високий рівень українсько-російської толерантності, чому сприяє врівноважена позиція тих місцевих органів самоврядування, які в мовній політиці керуються реаліями розвитку регіону. Харків'яни виступають за рівноправний розвиток російської та української мов, культур, тому в місті відбувається процес формування таких нових реалій розвитку суспільства, як, наприклад, діалоговий білінгвізм (уживання співрозмовниками і російської, і української мов). Гармонійний розвиток двох культур є регіональною особливістю історичного розвитку Харківщини. У подальшому дослідникам слід звернути увагу на вивчення питання розвитку діалогу двох культур, формування толерантності в регіоні, проаналізувати регіональну етнонаціональну політику.

1. Алексеев В. Язык и общество: старые проблемы, новые подходы / В. Алексеев // Информационно-аналитический бюллетень Института стран СНГ. – 2007. – № 172. – С. 73–75.
2. В Харькове состоится IX Международный детский фестиваль “Ландыш-2009” [Электронный ресурс] // Интернет-портал “Харьков.proUA.com”. – Режим доступа : <http://kharkiv.proua.com/>.
3. Кузнецов Н. Директор Русского центра в Харькове. Это только начало! [Электронный ресурс] / Н. Кузнецов // Городской дозор. – 2009. – 18 июн.
4. Лойко Л. І. Громадські організації етнічних меншин України: природа, легітимність, діяльність / Л. І. Лойко. – К. : Фоліант, 2005. – 634 с.
5. Обеспечить законодательное решение // Информационно-аналитический бюллетень Института стран СНГ. – 2006. – № 147. – С. 44.
6. Про кількість та склад населення Харківської області за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року // Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrcensus.gov.ua/results/general/language/kharkiv/>.
7. Про реалізацію конституційних гарантій на вільне використання російської мови в Харківській області та сприяння виконанню зобов'язань України щодо реалізації норм Європейської хартії регіональних мов або мов меншин. Рішення Харківської обласної ради від 3 червня 2006 року № 10 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Харківської обласної ради. – Режим доступу : http://www.Ts.lica.com.ua/b_text.php?type=3&id=781&base=77.
8. Програма розвитку і використання російської мови в Харківській області на 2007–2012 роки [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Харківської обласної ради.
9. Прошла конференция “Харьков – столица русской культуры в Украине” // Информационно-аналитический бюллетень Института стран СНГ. – 2008. – № 194. – С. 41.
10. Ржевский В. На Украине началась акция за придание русскому статусу второго государственного / В. Ржевский // Информационно-аналитический бюллетень Института стран СНГ. – 2005. – № 125. – С. 52.
11. Романова Л. Харьковский визит российского президента так и не решил газовую проблему [Электронный ресурс] / Л. Романова // Информационно-аналитический бюллетень Института стран СНГ. – 2001. – № 42. – Режим доступа : <http://www.zatulin.ru/institute/sbornik/042/01.shtml>.
12. У Харкові російська мова тепер теж двічі регіональна [Електронний ресурс] // Українська правда. – 2006. – 3 черв.
13. У Харкові теж хочуть випробувати гнів Юшенка [Електронний ресурс] // Українська правда. – 2006. – 29 квіт. – Режим доступу : <http://pravda.com.ua/news/2006/4/29/41411.htm>.

14. Участники “Недели русского языка” в Харькове заявили об этноциде на Украине [Электронная версия] // Официальный сайт общественного объединения “За культурно-языковое равновесие”.
15. Фролов К. Замалчиваемая дата – десятилетие Харьковского Собора Украинской Православной Церкви Московского Патриархата / К. Фролов // Информационно-аналитический бюллетень Института стран СНГ. – 2002. – № 53. – С. 29.

Статья посвящена изучению вопроса положения россиян и развития русского языка и культуры в Харькове в начале 2000-х гг. Рассмотрена региональная Программа развития русского языка и культуры, особенности ее реализации в городе. Сделан вывод о стойких позициях русского языка и культуры в регионе и поддержке местной властью их развития.

Ключевые слова: Русское движение, национальное меньшинство, россияне, национальное общество.

The article deals with the investigation of Russian national societies activity in Kharkiv in 2000th. The variety of Russian national societies and the features of their activity are researched. The author concluded that the absence of Russian organizations leaders consolidation was the main reason of their low influence on development of the public life in the region.

Key words: Russian movement, national minority, Russians, national organization.

УДК 94 (477): 342.33

ББК 63.3 (4 Укр) 63

Сергій Адамович

ПОЛІТИЧНА БОРОТЬБА В УКРАЇНІ ЗА ПЕРЕРОЗПОДІЛ ПОВНОВАЖЕНЬ МІЖ ГІЛКАМИ ВЛАДИ В 1999–2004 рр.

У статті проаналізовано боротьбу еліт за перерозподіл владних повноважень між Президентом України і Верховною Радою України, а також суперництво регіональних еліт за більшу самоврядність областей. Автор стверджує, що проекти конституційних реформ у 1999–2004 рр. не передбачили нових державних структур, а були ресурсом для боротьби за владу.

Ключові слова: влада, двопалатний парламент, конституція, регіональні еліти, законопроект, адміністративно-територіальна реформа, референдум, опозиція.

Становлення незалежної України супроводжувалося боротьбою за розподіл владних повноважень між виконавчою й законодавчою владою, свої права відстоювали місцеві громади та регіональні політичні представництва. Визнання й гарантування місцевого самоврядування в нормах Конституції 1996 р. не вирішило остаточно питання розподілу функцій між державними органами влади й представництвами інтересів місцевих громад, а також не створило фінансову базу під місцеве самоврядування.

Спроби неупередженого об'єктивного аналізу процесів боротьби за владні повноваження між гілками влади та територіальними представництвами в умовах становлення незалежної України в українській науковій думці здійснили В.Авсеєвич, О.Андрощук, В.Кампо, С.Кульчицький, В.Литвин, М.Михальченко, А.Полешко, С.Телешун, М.Томенко.

Попри окремі спроби наукового дослідження становлення владних інститутів в Україні, в історіографії ще не проведено детального аналізу причин і наслідків боротьби за владні повноваження в період 1999–2004 рр. У зв'язку із цим автор ставить завдання проаналізувати в статті боротьбу за перерозподіл владних повноважень в Україні в контексті президентських виборів 1999 і 2004 рр. та вимог регіональних політичних еліт надати більші повноваження місцевому й регіональному самоврядуванню.

Прийняття в 1996 р. Конституції України остаточно визначило унітарний статус Української державності, і подальші пропозиції щодо вдосконалення Основного Закону у сфері державного устрою та адміністративно-територіального поділу країни значною